

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 11. 1985, sp. zn. 1 To 33/85 a ze dne 14. 2. 1986, sp. zn. 1 To 7/86

Číslo: 13/1987

Právní věta:

I. Jestliže jeden z rodičů spáchal trestný čin ke škodě vlastního nezletilého dítěte, nemůže práva poškozeného vykonávat druhý z rodičů (§ 45 odst. 1 tr. ř.) vzhledem k možnosti střetu zájmu mezi rodiči a dítětem. V takovém případě je třeba ustanovit dítěti opatrovníka (§ 37 odst. 3 zák. o rod.), který by poškozené dítě v trestním řízení zastupoval.

II. Příslušným k ustanovení opatrovníka není soud činný v trestním řízení, ale soud činný v občanském soudním řízení příslušný ve věci péče o nezletilé dítě (§ 88 písm. c/ o. s. ř.). Soud, popř. jiný orgán činný v trestním řízení dá v takovém případě pouze podnět příslušnému soudu, aby opatrovníka ustanovil.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 01.01.1970

Spisová značka: 1 To 33/85, 1 To 7/86

Číslo rozhodnutí: 13

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Zákonný zástupce obviněného

Předpisy: § 34 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb.

§ 36 zákona č. 94/1963 Sb.

§ 37 zákona č. 94/1963 Sb.

§ 43 odst. 1 tr. ř.

§ 45 odst. 1 tr. ř.

§ 7 odst. 1 o. s. ř.

§ 81 odst. 1 o. s. ř.

§ 88 písm. c) o. s. ř.

§ 9 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

I.

Usnesením ze dne 28. listopadu 1985 sp. zn. 1 To 33/85 Nejvyšší soud ČSR zrušil rozsudek krajského

soudu v Praze ze dne 5. října 1985 sp. zn. 3 T 17/85 v celém rozsahu a krajskému soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem krajského soudu v Praze ze dne 5. 10. 1985 sp. zn. 3 T 17/85 byl obžalovaný M. N. uznán vinným trestným činem pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 tr. zák., jehož se podle skutkových zjištění krajského soudu dopustil tím, že přesně nezjištěného dne v měsíci červenci nebo srpnu 1982 v lese poblíž Čelákovic v okrese Praha-východ osahával přes oděv nezletilou M. CH., nar. 27. 2. 1969, na stehnech a přirození. Za to byl podle § 242 odst. 1 tr. zák. odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 18 měsíců, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. a) tr. zák. zařazen do první nápravně výchovné skupiny.

Naproti tomu obžalovaný M. N. podle § 226 písm. d) tr. ř. zproštěn obžaloby pro skutky kvalifikované jako dílem dokonáný a dílem nedokonáný trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, odst. 2 tr. zák. a § 8 odst. 1, § 242 odst. 1, odst. 2 tr. zák., trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. a trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. b) tr. zák. a dále jako pokus trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1, § 241 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák. a pokus trestného činu soulože mezi příbuznými podle § 8 odst. 1, § 245 tr. zák. Podle § 72 odst. 1 tr. zák. bylo obžalovanému uloženo ochranné protialkoholní a sexuologické léčení formou ústavní (§ 72 odst. 4 tr. zák.).

Těchto trestných činů se obžalovaný M. N. měl podle obžaloby dopustit tím, že:

- v době od září 1983 do 12. června 1985 ve svém bytě v Čelákovcích opakovaně ve více případech osahával přes oděv na prsou a přirození nezletilou dceru D. N., nar. 28. 6. 1971, přičemž v září 1983 a v dubnu 1985 tuto nezletilou obnažil na dolní části těla, osahával ji na přirození a dával jí do pohlavního ústrojí prsty; dne 12. 6. 1985 začal násilím svlékat svou nezletilou dceru L. N., nar. 8. 1. 1973, aby ji mohl osahávat na holém těle, což se mu pro její důrazný odpor a pozdější útěk nepodařilo, a dále oběma dcerám vnucoval k prohlížení pět fotografií pornografického obsahu;

- přesně nezjištěného dne před vánočními svátky roku 1983 opět ve svém bytě pod pohrůžkou násilí a po uzamčení bytu násilím obnažil nezletilou dceru D., sám se rovněž svlékl, nalehl na nezletilou, přičemž k překonání jejího odporu jí dále zacpával ústa polštářkem, vyhrožoval jí zabitím, roztahoval jí nohy a snažil se zavést svůj pohlavní úd do jejího pohlavního ústrojí, což se mu nepodařilo, neboť poškozená se intenzívně bránila, takže od dalšího jednání upustil.

Proti rozsudku krajského soudu podal ihned po jeho vyhlášení krajský prokurátor v Praze odvolání.

Nejvyšší soud České socialistické republiky přezkoumal v rozsahu ustanovení § 254 odst. 1 tr. ř. napadený rozsudek ve všech jeho výrocích a zabýval se i správností postupu řízení, které jeho vydání předcházelo, přitom přihlížel i k vadám, které nebyly v odvolání výslovně vytýkány, a dospěl k těmto závěrům:

V dosavadním řízení nebyla dostatečně respektována ani zákonná práva nezletilých poškozených - D. a L. N. a M. Ch., kterým, respektivě jejich zákonným zástupcům nebylo v řízení před soudem prvního stupně umožněno uplatnit zákonná oprávnění předpokládaná ustanovení § 43 odst. 1, popř. odst. 2 tr. ř. S ohledem na specifikum stíhané trestné činnosti přitom navíc v daném případě nebylo na místě, aby zákonným zástupcem nezletilých D. a L. N. byla jejich matka, jak by jinak podle příslušných ustanovení zákona o rodině přicházelo v úvahu (§ 34 odst. 1, § 36, § 37 odst. 1 zákona o rodině).

Z ustanovení § 37 odst. 2 zákona o rodině totiž vyplývá, že žádný z rodičů nemůže zastupovat své děti, jde-li o takové právní úkony, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dětmi nebo mezi dětmi navzájem. Přitom podle současné rozhodovací praxe není podmínkou, aby skutečně nastal naznačený střet zájmů, ale postačí možnost případného střetu, i kdyby v konkrétním případě ke kolizi nedošlo. Potom nemůže být dítě zastoupeno rodičem a povinností soudu je, aby mu ve smyslu § 37 odst. 3 zákona o rodině ustanovil opatrovníka, který by nezletilce zastupoval.

Takovým způsobem však krajský soud nepostupoval a nezletilým poškozeným D. a L. N., ačkoliv v daném případě byly shora uvedené podmínky možného střetu zájmů nesporně naplněny, kolizního opatrovníka neustanovil.

II.

Usnesením ze dne 14. února 1986 sp. zn. 1 To 7/86 Nejvyšší soud ČSR zrušil usnesení krajského soudu v Praze ze dne 8. ledna 1986 sp. zn. 3 T 17/85.

Z odůvodnění:

Shora citovaným usnesením krajského soudu, vydaným v trestní věci obžalovaného M. N., na kterého podal krajský prokurátor u krajského soudu v Praze obžalobu pro pokus trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1, § 241 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák., trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, odst. 2 tr. zák. a další trestné činy, byla ve věci nezletilých poškozených D. N. a L. N. ustanovena zástupkyně orgánu péče o děti Okresního národního výboru pro Prahu- východ M. D. kolizní opatrovnící.

Proti tomuto rozhodnutí podal krajský prokurátor v Praze stížnost. S odkazem na ustanovení § 7 odst. 1 a § 9 občanského soudního řádu namítl, že krajský soud vůbec nebyl příslušný k ustanovení opatrovníka; mohl a měl však vyvolat zahájení odpovídajícího řízení ve smyslu § 81 odst. 1 o. s. ř. u místně příslušného okresního soudu, konkrétně u okresního soudu pro Prahu-východ. Krajský prokurátor proto navrhl, aby Nejvyšší soud ČSR napadené usnesení zrušil.

Nejvyšší soud ČSR přezkoumal z podnětu podaného opravného prostředku zákonnost a odůvodněnost napadeného usnesení, zabýval se rovněž správností postupu řízení, které jeho vydání předcházelo, a dospěl k závěru, že námitky krajského prokurátora jsou odůvodněné.

Třeba předeslat, že krajský soud akceptoval názor Nejvyššího soudu ČSR vyjádřený v rozhodnutí z 28. 11. 1985 sp. zn. 1 To 33/85, podle něhož s ohledem na specifikum stíhané trestné činnosti nebylo v této trestní věci na místě, aby zákonným zástupcem nezletilých poškozených D. N. a L. N. byla jejich matka D. N. Odvolací soud vycházel z ustanovení § 37 odst. 2 zákona o rodině, z něhož vyplývá, že žádný z rodičů nemůže zastupovat své děti, jde-li o takové právní úkony, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dětmi nebo mezi dětmi navzájem. Současně poukázal na existující občanskoprávní rozhodovací praxi, která nevyžaduje, aby střet zájmů skutečně nastal, ale postačuje možnost, třebaže v konkrétním případě by ke kolizi nemuselo dojít. V této souvislosti pak Nejvyšší soud ČSR v odůvodnění svého rozhodnutí zdůraznil, že v případech předpokládaných ustanovením § 37 odst. 2 zák. o rodině nemůže být dítě zastoupeno rodičem a povinností soudu proto je, aby ve smyslu § 37 odst. 3 téhož zákona ustanovil opatrovníka, který by nezletilce zastupoval.

Pochybení se však krajský soud dopustil tím, že si následný pokyn odvolacího soudu, aby zajistil ustanovení kolizního opatrovníka, vysvětlil tak, že toto opatření má učinit sám svým vlastníkem rozhodnutím v rámci trestního řízení.

V tomto ohledu byly výhrady krajského prokurátora oprávněné a jeho argumentace přiléhavá.

Jestliže práva zákonných zástupců nevykonává z jakýchkoliv důvodů někdo z rodičů, popř. osvojitelů, musí tato práva převzít opatrovník již dříve ustanoven bez souvislosti s trestním řízením, je nutné jej dát ustanovit, a je proto povinností orgánů činných v trestním řízení buď jeho jméno zjistit, nebo je třeba požádat soud příslušný ve věci péče o dítě o jeho ustanovení. Takto příslušným soudem je přitom podle § 88 písm. c) o. s. ř. soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popř. jiných rozhodujících skutečností své bydliště.